

Український державний університет залізничного транспорту

Рекомендовано
на засіданні кафедри економіки та
управління виробничим і комерційним
бізнесом
прот. № 1 від 18 вересня 2023 р.

СИЛАБУС З ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

1 семестр 2023-2024 навчального року

освітній рівень перший (бакалавр)

галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки

спеціальність 051 Економіка

освітня програма: - Економічна безпека підприємства (ЕБП)

Час та аудиторія проведення занять: Згідно розкладу - <http://rasp.kart.edu.ua/>

1. Команда викладачів:

Лектор: Толстова Анна Вадимівна (кандидат економічних наук)

Контакти: +38 (057) 730-10-96, e-mail: tolstova_av@kart.edu.ua

Години прийому та консультації: середа 12.20-13.30

Розміщення кафедри: Місто Харків, майдан Фейербаха, 7, 3 корпус, 5 поверх, 500 аудиторія.

Веб сторінка курсу: <http://do.kart.edu.ua/>

Додаткові інформаційні матеріали: <http://metod.kart.edu.ua>

Харків – 2023

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

1 семестр 2023/2024 курс силабус

Лекції:

Практики:

Аудиторія:

Команда викладачів:

Лектор: Толстова Анна Вадимівна

Контакти: tolstova_av@kart.edu.ua

Години прийому та консультацій: середа 12.20-13.30

Праця виступає як основний предмет вивчення та аналізу, а всі інші фактори виробництва є передумовами, об'єктивними умовами функціонування та розвитку підприємства. При цьому праця розглядається як важливий фактор виробництва, для аналізу якого потрібна розробка особливих методологічних підходів. Це пояснюється тим, що людські ресурси, розуміються не тільки як фактор економічного розвитку (трудові ресурси), але і його мета, займають центральне місце в структурі ресурсів підприємства.

Предметом навчальної дисципліни є економічні методи регулювання відносин, що складаються між суб'єктами СТВ у виробничих процесах на підприємствах та структурних підрозділах різних господарств залізничного транспорту.

Основними завданнями вивчення дисципліни є оволодіння знаннями, необхідними для дослідження економіки підприємств виробничої і невиробничої сфери, а саме: організації праці в структурних підрозділах залізниць, проектування норми виробітку, витрат часу, чисельності, фонду оплати праці; виявленню резервів та розробці заходів щодо підвищення

ефективності праці робітників залізничного транспорту; в формуванні у студентів знань, умінь, навиків, необхідних для успішного оволодіння новітніми засобами ефективного формування потенціалу підприємства, забезпечення його конкурентоспроможності; знаннями і практичними навичками оцінної діяльності як складової управління розвитком потенціалу підприємства.

Курс має на меті сформувати та розвинути наступні компетентності студентів (загальні компетентності (ЗК), фахові компетентності (ФК)):

ЗК4 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК11 Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ФК2 Здатність використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.

ФК8 Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері регулювання економічних та соціально-трудова відносин для забезпечення економічної безпеки підприємства.

ФК15 Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах у межах спеціальності.

Чому ви маєте обрати цей курс?

Курс «Економіка праці на підприємствах залізничного транспорту» відноситься до блоку професійної підготовки бакалаврів зі спеціальностей 051 «Економіка» освітньої програми «Економічна безпека підприємства» та є одним з опорних курсів за фахом, ефективне засвоєння якого забезпечує розуміння як наступних курсів спеціальностей за структурно-логічною схемою «Економіка праці на підприємствах залізничного транспорту – Економіка залізничного транспорту – Техніко-економічний аналіз на залізничному транспорті – Конкурентоспроможність підприємств – Економічна діагностика», так і достатні компетенції для виконання професійної діяльності в умовах діючого підприємства. Реалізація цієї задачі висуває відповідні вимоги до підготовки навчально-методичного забезпечення курсу, у тому числі й підручника, серед яких основними є: відповідність змісту освітньо-професійній програмі стандарту вищої освіти, простота засвоєння та зрозумілість матеріалу, логіка побудови змісту, можливість самостійно набути необхідні компетенції для їх реалізації у практичній діяльності.

В результаті вивчення даного курсу ви навчитесь розробляти заходи з раціоналізації праці на робочих місцях, проектувати науково обґрунтовані норми витрат праці, аналізувати фактичні витрати часу на операції, проектувати оптимальний режим роботи та відпочинку, визначати економічну та соціальну ефективність заходів з праці, розраховувати фонд оплати праці.

Організація навчання

Цей курс, який вивчається з вересня по грудень, дає студентам отримувати необхідні знання щодо наукової організації праці на підприємствах залізничного транспорту, сучасних методів визначення витрат робочого часу, нормування праці робітників та службовців підприємств та структурних підрозділів залізничного транспорту, розрахунку оплати праці за одиницю роботи або послуги.

Курс складається з однієї лекції на тиждень і одного практичного заняття раз у два тижні. Він супроводжується текстовим матеріалом, презентаціями та груповими завданнями. Студенти матимуть можливість застосовувати отримані знання та вирішувати практичні завдання протягом обговорень в аудиторії.

Теми курсу

Змістовний модуль 1. „Організація та нормування праці”:

ТЕМА 1. Організація праці на підприємствах залізничного транспорту

ТЕМА 2. Формування, організація і планування персоналу підприємства

ТЕМА 3. Ефективність праці на підприємствах залізничного транспорту

ТЕМА 4. Нормування праці

ТЕМА 5. Нормування праці робітників локомотивних бригад

ТЕМА 6. Нормування праці на маневрових роботах

Змістовний модуль 2 „Нормування та оплата праці працівників залізничного транспорту”:

ТЕМА 7. Організація та нормування праці на вантажно-розвантажувальних роботах

ТЕМА 8. Нормування праці на колійних роботах

ТЕМА 9. Нормування праці на слюсарних та зварювальних роботах

ТЕМА 10. Організація та нормування праці працівників з погодинною оплатою праці, службовців

ТЕМА 11. Організація оплати і мотивації праці на підприємствах залізничного транспорту

Практичні заняття курсу передбачають розв’язання типових професійних ситуаційних задач з дисципліни.

Ресурси курсу

Інформація про курс розміщена на сайті Університету (<http://kart.edu.ua>), включаючи навчальний план, лекційні матеріали, презентації, завдання та правила оцінювання курсу)

Додатковий матеріал та посилання на електронні ресурси доступні на сайті Університету у розділі «дистанційне навчання» поряд із питаннями, над якими необхідно поміркувати під час підготовки для обговорення в аудиторії. Необхідна підготовка повинна бути завершена до початку наступної лекції. Студент повинен бути готовим до дискусій, розв’язання проблем, завдань в межах змодельованих практичних ситуацій.

Приклади питань для обговорення доступні на слайдах відповідних презентацій. Ось деякі з них:

- 1) Особливості визначення ефективності праці в структурних підрозділах залізниць
- 2) Нормування праці на підприємстві
- 3) Нормування праці в маневрових роботах
- 4) Основні форми мотивації праці на підприємствах залізничного транспорту

Лекції та практичні заняття

Список основних лекцій курсу наведений нижче. Пильнуйте за змінами у розкладі.

Тиждень	Кількість годин	Тема лекції	Кількість годин	Тема практичних, семінарських та лабораторних занять
	2	Організація праці на підприємствах залізничного транспорту.		Визначення та класифікація умов праці в структурних підрозділах залізниць. Планування бюджету робочого часу різних категорій працівників залізничного транспорту
	2	Формування, організація і планування персоналу підприємства		
	4	Ефективність праці на підприємствах залізничного транспорту		Визначення оптимальної чисельності персоналу структурних підрозділів залізниць. Використання різних методів визначення ефективності праці
	4	Нормування праці		Норми та нормативи праці на залізничному транспорті Проектування раціональних режимів праці та відпочинку
	2	Нормування праці робітників локомотивних бригад.		Проектування норм виробітку локомотивних бригад у вантажному русі
	2	Нормування праці на маневрових роботах		
	2	Організація та нормування праці на вантажно-розвантажувальних роботах.	2	Розрахунок норм виробітку на маневрових роботах Проектування норм виробітку та чисельності робітників на вантажно-розвантажувальних роботах
	3	Нормування праці на колійних роботах		
	2	Нормування праці на слюсарних робота та зварювальних роботах	2	Проектування норм виробітку працівників колійного господарства Розрахунок норми часу на слюсарних роботах
	2	Організація та нормування праці працівників з погодинною оплатою праці та службовців	3	Розрахунок фонду оплати праці структурних підрозділів залізниць
	4	Організація оплати і мотивації праці на підприємствах залізничного транспорту		
	30	Всього годин	15	Всього годин

Правила оцінювання

При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою(оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО – 5	Відмінно – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	A
ДОБРЕ – 4	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	Добре – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО - 3	Задовільно - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	F

Завдання на самостійну роботу:

В якості індивідуальних завдань передбачено написання студентами роботи за індивідуальними завданнями. Метою роботи є вивчення основ організації та технічних приймів економічного аналізу; придбання практичних навичок у виконанні аналітичних розрахунків та оцінці основних показників, що характеризують діяльність підприємства, оцінці факторів, що впливають на обсягові та якісні показники діяльності підприємства.

У роботі студент повинен:

- - побудувати криві працездатності до та після введення регламентованого відпочинку;
- визначити норми виробітку та чисельності локомотивних бригад;
- визначити продуктивність праці працівників, зайнятих у поточному та технологічному обслуговуванні локомотивів;
- визначити річного фонду заробітної плати сортувальної станції;
- визначити чисельність монтерів дистанції колії та їх зменшення при застосуванні колійних машин.

За вчасне та вірне виконання завдання нараховується **20 балів до поточного модульного контролю**. За вчасне та частково вірне виконання – від 15 до 25 балів. За невиконане

завдання бали не нараховуються. Необхідний обсяг виконання завдання складає 50% на перший модульний контроль і 100% на другий модульний контроль. Перебіг поточного виконання завдання та питання для обговорення надсилаються на e-mail викладача або перевіряються ним особисто.

Відвідування лекцій:

Бали за цю складову нараховуються взагалі, якщо студент не відвідував більш 50% лекційних занять у модулі без поважних причин. За відвідування кожної лекції нараховується 1 бал. **Максимальна сума становить 15 балів.**

Ступінь залученості:

Мета участі в курсі – залучити вас до дискусії, розширити можливості навчання для себе та своїх однолітків та дати вам ще один спосіб перевірити свої погляди в питанні потенціалу підприємства та його розвитку. Участь буде оцінюватися на основі кількості та вірності ваших відповідей. Питання, хоча й заохочуються, однак не оцінюються в цьому блоці. Ми намагаємося надати всім студентам рівні та справедливі можливості для підвищення власною залученості. **Максимальна сума становить 10 балів.**

Практичні заняття:

Оцінюються за відвідуваннями (до 3 балів), ступенем залученості (до 7 балів) та стислою презентацією виконаного завдання (до 5 балів). Ступінь залученості визначається участю у роботі дискусійного клубу з питань потенціалу підприємства та його розвитку. **Максимальна сума становить 15 балів.**

Модульне тестування:

Оцінюються за вірними відповідями на тестові модульні питання (20 питань в тесті, кожна вірна відповідь оцінюється в 2 бали). **Максимальна кількість становить 40 балів за модуль.**

Залік:

- Студент складає іспит за результатами модульного 1-го та 2-го контролю шляхом накопичення балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент становить 100 (до 60 балів поточного контролю та до 40 балів тестування). Середнє арифметичне суми модульних оцінок складає заліковий бал. Якщо студент не погоджується із запропонованими балами він може підвищити їх при складанні іспиту, відповівши на питання викладача (Додаток 1).

Програмні результати навчання:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент:

- РН3 Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки.
- РН4 Розуміти принципи економічної науки, особливості функціонування економічних систем.
- РН6 Використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у сфері економічної діяльності.
- РН11 Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин в сфері економічної безпеки.
- РН12 Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.
- РН14 Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.

РН18 Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.

Команда викладачів:

Толстова Анна Вадимівна (<http://kart.edu.ua/kafedra-euvkb-ua/kolectuv-kafedru-euvkb-ua/tolstova-av-ua>) лектор з потенціалу і розвитку підприємства в УкрДУЗТ. Отримала ступінь к.е.н. за спеціальністю 08.00.03 – «Економіка та управління національним господарством» в УкрДУЗТ в 2012 році. Напрямки наукової діяльності: Забезпечення конкурентоздатності підприємств в умовах ринкової економіки, забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК; ефективний розвиток залізничного транспорту; державне регулювання економіки України, забезпечення її сталого розвитку; інноваційний розвиток національних підприємств.

Кодекс академічної доброчесності

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням:

<http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота на іспитах та заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультуватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у звітах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, ви повинні зазначити ступінь їх залученості до роботи.

Інтеграція студентів із обмеженими можливостями

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства.

Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

Доступ до матеріалів дистанційного навчання з цього курсу можна знайти за посиланням: <http://do.kart.edu.ua/>

Додаток 1

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ ЕКОНОМІКА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

1. У чому полягає сутність та завдання організації праці?
2. Назвіть напрямки організації праці на виробництві.
3. Які ви знаєте види поділу праці?
4. У чому переваги застосування бригадної форми організації і стимулювання праці?
5. Що таке робоче місце? Які напрямки вдосконалення організації робочих місць ?
6. Назвіть організаційні заходи з удосконалення умов праці і захисту працівників від шкідливих і небезпечних факторів виробництва.
7. Надайте стислі характеристики способів обслуговування локомотивів бригадами.
8. У чому полягають змінний, добовий, тижневий та місячний режими праці та відпочинку?
9. Дайте характеристику робочого часу з позицій Кодексу Законів про працю.
10. Що таке бюджет робочого часу? У чому різниця між календарним, номінальним і ефективним фондами робочого часу?
11. Що таке персонал (кадри) підприємства? На які категорії поділяється персонал підприємств залізничного транспорту?
12. Що таке кваліфікація? Чим кваліфікація відрізняється від професії?
13. Які обов'язки машиніста-інструктура?
14. Що таке явочна й облікова чисельність персоналу? Як розрахувати середньооблікову чисельність працівників за місяць, квартал, рік?
15. Які способи розрахунку планової чисельності робітників використовують у локомотивному депо? Розкрийте їх сутність.
16. Якими показниками характеризується рух персоналу?
17. У чому полягає сутність ефективності праці?
18. Якими показниками визначається продуктивність праці?
19. У чому полягає зв'язок трудомісткості та продуктивності праці?
20. Перерахуйте джерела підвищення продуктивності праці? Які фактори впливають на зростання продуктивності праці?
21. В чому полягає сутність ефктивності праці?
22. Якими показниками визначається продуктивність праці?
23. Перерахуйте джерела підвищення продуктивності праці?
24. Які фактори впливають на рост продуктивності праці?
25. В чому полягає зв'язок трудомісткості та продуктивності праці?
26. Охарактеризуйте класифікацію затрат робочого часу.
27. Які складові продуктивного часу? Дайте їх стислу характеристику.
28. У чому різниця між нормою та нормативом праці?
29. Які норми розрізняють залежно від методів встановлення, від ступеня укрупнення норми, за технологічною ознакою, від терміну дії?
30. Розкрийте сутність норми часу, часу обслуговування, виробітку, обслуговування, чисельності, керованості і нормованого завдання. Розкрийте взаємозв'язок і взаємозалежність норми часу і норми виробітку.
31. Які особливості нормування праці локомотивних бригад.
32. У чому різниця між аналітичними та сумарними методами нормування праці?
33. Мета та основні етапи проведення хронометражу.
34. Яке призначення фотографії робочого дня?
35. Охарактеризуйте види фотографії робочого дня.
36. Способи обслуговування поїздів локомотивних бригад
37. Якими документами керуються при експлуатації тягового рухомого складу
38. Системи організації явки локомотивних бригад.

39. Визначення нормативу часу локомотивних бригад.
40. Як визначається норма виробітку локомотивних бригад.
41. На основі чого організується робота локомотивних бригад.
42. Види маневрових робіт.
43. Класифікація операцій маневрових робіт.
44. Особливості нормування маневрових робіт.
45. Особливості розрахунку норм виробітку маневрових робіт.
46. Структура технологічного процесу вантажно-розвантажувальних робіт.
47. Технологічний процес навантаження та розвантаження.
48. Види вантажно-розвантажувальних робіт.
49. Особливості нормування вантажно-розвантажувальних роботах
50. Норма виробітку для механізаторів.
51. Норма виробітку комплексної бригади.
52. Час обслуговування робочого часу.
53. Як встановлюється норма виробітку навантажування, вивантажування вантажів.
54. Як визначається норма часу для механізаторів.
55. Як визначається норма часу для вантажника.
56. Що включає оперативний в вантажно-розвантажувальних роботах.
57. Що є важливим резервом зростання продуктивності праці в вантажно-розвантажувальних роботах.
58. Види робіт в колійному господарстві.
59. Вид колійних робіт.
60. Охарактеризуйте найважливіші особливості організації колійних робіт.
61. Способи виконання роботи працівників колійного господарства.
62. Методи нормування праці в колійних роботах.
63. Який метод використовують при розробленні технічно обґрунтованих норм для колійних робіт.
64. Визначення норми часу в колійних роботах
65. Визначення норми виробітку для працівників, зайятих в колійних роботах.
66. Види слюсарних робіт з точки зору норм праці.
67. Основний, допоміжний час в слюсарних роботах.
68. Яким методом визначаються витрати часу в слюсарних роботах.
69. Як визначаються витрати часу в слюсарних роботах.
70. Як визначається норма часу, якщо оперативний час включає всі витрати допоміжного часу, пов'язаних з використанням інструментів, поверхні, що оброблюється, встановлення, закріплення та зняття деталей.
71. Як визначається норма часу в складальних роботах.
72. Методи організації праці комплексної або спеціалізованої бригади в слюсарних роботах.
73. Назвіть особливості виконання ремонтних слюсарних робіт.
74. На основі чого встановлюється норма часу на виконання основних функцій для працівників з погодинною оплатою праці.
75. Назвіть та охарактеризуйте методи визначення норми часу обслуговування для працівників з погодинною оплатою праці.
76. Які види норм використовуються при нормуванні допоміжних працівників?
77. Назвіть особливості організації праці службовців.
78. Охарактеризуйте шляхи удосконалення організації праці службовців.
79. Нормування витрат праці. Що таке норматив чисельності.
80. Назвіть особливості визначення укрупнених норм чисельності по функціям управління.
81. Що таке заробітна плата? Які принципи оплати праці мають діяти у ринковій економіці?

82. Поясніть різницю між номінальною і реальною заробітною платою. Як визначити індекс реальної заробітної плати?

83. Що таке тарифна система? Стисло охарактеризуйте її елементи.

84. Розкрийте сутність регулювання оплати праці. Яку заробітну плату називають мінімальною?

85. Які форми оплати праці ви знаєте? Дайте їм визначення.

86. Назвіть системи оплати праці. За яких умов доцільно використовувати погодинну систему оплати праці?

87. Охарактеризуйте сутність і сферу застосування відрядної системи оплати праці. У чому різниця між відрядно-преміальною і відрядно-прогресивною системою оплати праці?

88. Розкрийте сутність доплат і надбавок? Які доплати і надбавки використовують у локомотивних депо і який порядок їх виплат?

89. Які системи оплати праці використовуються для працівників локомотивного депо?

90. Які форми мотивації працівників існують?